

Юринець Ю. Л., професор кафедри
конституційного і адміністративного права, д.ю.н., доцент

Шевченко П.П.

*Навчально-науковий Юридичний інститут,
Національний Авіаційний університет*

ФОРМИ ЗВЕРНЕННЯ ДО КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ: ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ

В Україні як соціальній, правовій державі людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (статті 1, 3 Конституції України) [1].

Серед засобів захисту прав і свобод людини і громадянина ключову роль відіграє конституційне правосуддя. Саме такий захист прямо чи опосередковано може здійснюватися при розгляді переважної більшості справ Конституційним Судом України.

Відповідно ст. 1 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України є органом конституційної юрисдикції, який забезпечує верховенство Конституції України, вирішує питання про відповідність Конституції України законів України та у передбачених Конституцією України випадках інших актів, здійснює офіційне тлумачення Конституції України, а також інші повноваження відповідно до Конституції України [2].

Законодавець розрізняє три форми звернення до Конституційного Суду: конституційне подання, конституційне звернення та конституційна скарга. Зазначимо, що останнє конституційне право з'явилося лише у 2016 році, тому є досі новим у вітчизняному законодавстві.

Конституційне подання - це письмове клопотання до Конституційного Суду про визнання правового акта (окремих його положень) неконституційним, про визначення конституційності міжнародного договору або про необхідність офіційного тлумачення Конституції та законів України. Конституційним

поданням є також звернення Верховної Ради України про надання висновку щодо конституційності процедури розслідування, розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту [3]. Відповідно до Конституції України суб'єктами права на конституційне подання є: Президент України, щонайменше сорок п'ять народних депутатів України, Верховний Суд, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Верховна Рада Автономної Республіки Крим [2].

Закони та інші правові акти за рішенням Конституційного Суду визнаються неконституційними повністю чи в окремій частині, якщо вони не відповідають Конституції України або якщо була порушена встановлена Конституцією України процедура їх розгляду, ухвалення або набрання ними чинності. Закони, інші правові акти або їх окремі положення, що визнані неконституційними, втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом рішення про їх неконституційність. Матеріальна чи моральна шкода, завдана фізичним або юридичним особам актами і діями, що визнані неконституційними, відшкодовується державою у встановленому законом порядку (стаття 152 Конституції України) [4].

Конституційним зверненням є подане до Суду письмове клопотання про надання висновку щодо [5]:

1) відповідності Конституції України чинного міжнародного договору України або міжнародного договору, що вноситься до Верховної Ради України для надання згоди на його обов'язковість;

2) відповідності Конституції України (конституційності) питань, які пропонуються для винесення на всеукраїнський референдум за народною ініціативою;

3) додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту;

4) відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України вимогам статей 157 і 158 Конституції України;

5) порушення Верховною Радою Автономної Республіки Крим Конституції України або законів України;

6) відповідності нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим Конституції України та законам України. [2] Суб'єктами такого

клопотання можуть бути Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України та щонайменше сорок п'ять народних депутатів України.

З 2016 року інститут конституційного звернення щодо тлумачення Конституції та законів України законодавець вирішив віднести до представницької форми. Відповідно до цього, формою індивідуалістичного захисту прав і свобод людини і громадянина було представлено тільки одну інституцію, а саме – конституційну скаргу, яка відповідає європейській усталеній практиці конституційного правосуддя.

Конституційною скаргою є подане до Суду письмове клопотання щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) закону України (його окремих положень), що застосований в остаточному судовому рішенні у справі суб'єкта права на конституційну скаргу. Суб'єктом права на конституційну скаргу є особа, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України (його окремі положення) суперечить Конституції України. До суб'єктів права на конституційну скаргу не належать юридичні особи публічного права. Конституційну скаргу юридичної особи підписує уповноважена на це особа, повноваження якої має бути підтверджено установчими документами цієї юридичної особи та актом про призначення (обрання) на посаду уповноваженої особи [2].

У найбільш широкому сенсі сутність конституційної скарги при всій розмаїтості її моделей полягає у визнанні за фізичними та юридичними особами права звертатися до органів конституційної юрисдикції з письмовою заявою про перевірку конституційності законів та інших правових актів, що порушують гарантовані конституцією права і свободи. Конституційна скарга - апробований провідними країнами світу ефективний засіб захисту основних прав людини, зміцнення верховенства права й розвитку демократії.

Таким чином, Конституційний Суд України посідає провідне і водночас особливе місце в механізмі захисту основних прав і свобод людини. Він сприяє розкриттю змісту конституційних прав і свобод, що дає можливість повнішої їх реалізації. Шляхом нормоконтролю він захищає права і свободи та усуває причини їх порушень. Практика, рішення і правові позиції Конституційного Суду України стали орієнтиром у діяльності органів судової, виконавчої та законодавчої влади в питаннях, що стосуються прав і свобод. Захист прав і

свобод є одним із головних завдань Суду і здійснюється ним шляхом реалізації сукупності його повноважень.

Література

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>
3. Маляренко В. Т. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України / В. Т. Маляренко. — К.: Юрінком Інтер, 2007. — 376 с.
4. Конституційне звернення та конституційна скарга: переваги та недоліки [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://minjust.gov.ua/m/str_11351
5. Юринець Ю.Л. Конституційне право України Навчальний посібник // Ю.Л. Юринець. — Ужгород : ФОП Бреза, 2014. — 368 с